

^{iv} Gavin Bolton: *A tanítási dráma elmélete*; Színházi füzetek/V. Marczibányi Téri Művelődési Központ Budapest, 1993.

^v Lásd Henri Bergson műveiben a tudat idejének („tartam”) és az értelem idejének kettősségéről írottakat.

^{vi} A gyakorlat úgy néz ki, hogy ketten (az egyik a drámatanár) – kellő tempóban – pörgetik a hosszú ugrálókötelet, a többiek pedig két csoportra válva felváltva ugorják át a megfelelő pillanatban. Előbb tehát jobbról, majd balról ugrik valaki. Eleinte szabad kihagyni egy-egy fordulatot, gyakorlott csoport esetében azonban olyan megszorító szabályokat hozunk, amelyek hihetetlen teljesítményekre sarkallhatják a csapatot. Pl.: ne maradjon ki egyetlen kötélfordulat sem, mindig ugorjon valaki; felváltva következzenek jobbról-balról az ugrók; közösen számoljuk, hány ugrás sikerült, és bárki ront, előlről kezdjük a számolást. Szinte önkívületi állapotba kerülve a csoport tagjai egy idő után azonos ritmusban mozognak, lélegeznek, talán még a szívük is azonos tempóban dobog. Ezt a gyakorlatot **Uray Péter** foglalkozásán tanultam, azóta többször alkalmaztam, mindig működőképesnek bizonyult.

^{vii} Néhány szakirodalmi példa:

Benedek László: *Játék és pszichoterápia*

& Magyar Pszichiátriai Társaság, Bp. 1992;

Bolton, Gavin: *A tanítási dráma elmélete & MDPT*, Marczibányi Téri Művelődési Központ, Bp. 1993

Debreczeni Tibor: *Szín-kör-játék & NPI Bp. 1981*

Gabnai Katalin: *Drámajáték gyermekeknek, fiataloknak, felnőtteknek (Színházi Füzetek III.)* (Harmadik, módosított kiadás) & Marczibányi Téri Művelődési Központ, Bp. 1993

Gabnai Katalin szerkesztésével és bevezetőjével: *Játék, színjáték, személyiség (Dokumentumgyűjtemény) & NPI Bp. 1980*

Günter, Simon, Karl: *A pantomim & A Magyar Színházi Intézet és a Népművelési Propaganda Iroda kiadványa, 1982*

Kaposi László szerk.: *Játékkönyv (Színházi Füzetek IV.) & Marczibányi Téri Művelődési Központ – Kerekasztal Színházi Nevelési Központ, Bp. 1993*

Montágh Imre: *Gyermekszínházi beszédnevelő könyve & NPI Bp. 1980*

Montágh Imre: *Mondjam, vagy mutassam? (Szó, hang, gesztus) & Móra Kiadó, Bp. 1985*

Montágh Imre: *Útravaló (Televíziós felvételek sorozata videokazettán)*

Vargha Balázs: *Szeretnél játszani? (Játékok 10 éven aluliaknak) & Múzsák Kiadó, Bp. 1986*

A Drámapedagógiai Magazin kiadványai (letölthetők a www.drama.hu weblapról)

Drámaóra-tervek gyűjteménye (oktatási segédlet drámatanárok részére) Szerk. Pálfi Erika. Gyermek Ház – Győr, 1998

^{viii} Kaposi László szerk. Játékkönyv 13. oldal

^{ix} DPM 20, 18-22. oldal

^x az említett gyakorlatok mindegyike megtalálható a Játékkönyvben

Kapunyitogató ember

Trencsényi Lászlóval beszélget
Takács Gábor

Trencsényi László a Magyar Drámapedagógiai Társaság alapító tagja. Jelenleg több civil szervezetben is vállal társadalmi funkciót – többek közt a Magyar Pedagógiai Társaság, az Úttörőszövetség, a Tehetség-gondozó Társaság és a Tájak-Korok-Múzeumok Egyesülete is vezetői között tudhatja. Egyik alapítója az Academia Ludi et Artis Művészetpedagógiai Egyesületnek is. Saját, önironikus megfogalmazása szerint néha már önmagában is határozatképes. Amúgy a Miskolci Egyetem Neveléstudományi Tanszékén tanít. Most jelent meg Művészetpedagógia című könyve az OKKER Kiadónál. Három gyermek (egy végzett dramaturg, egy művelődésszervező és egy egyetemista) többé-kevésbé boldog édesapja. Tanuló nagyapa. Civil. Ízig-vérig.

– Hadd kezdjem egy személyes kérdéssel! Az ünnepi évforduló kapcsán, egy riportsorozat részeként te megkerestél volna magad ?

– Nem tagadom, megtisztelő a Társaság kitüntetett figyelme. Meglepett, bár az alapítók között vagyok, azok között, akik, ha úgy tetszik a hivatalos előtörténetben is részt vettek. Nem tartom magam „klasszikus” drámapedagógusnak, csak a drámapedagógia nagyon elkötelezett drukkerének, hogy úgy mondjam, menedzserének. Túl azon, hogy nagy szimpátiával és a magam számára sikerrel alkalmazom a metódust, az én szerepem a kapcsolatteremtőé. Néha talán sikerül valami újat is teremteni benne. Ha van jelentőségem, az az, hogy külön-

böző periódusokban segítettem a drámapedagógia integrálódását – az ebben az értelemben klasszikus – szakmai folyamatokba. Tehát, ha úgy tetszik kapunyitogató ember vagyok. Így szoktak emlegetni mások.

– **Szeretném, ha összefoglalnád, az évek során hogyan alakult a drámával, a drámapedagógiával a kapcsolatod.**

– Legyünk akkor történetiek. Az első nagy összetételalkozásunk: én drámától és pedagógiától korántsem távoli családi milióban nevelkedtem, aztán magyar és pedagógia szakot végeztem az egyetemen. Néhány év falusi tanárkodás után vállaltam feladatot az Úttörőszövetségben. Számomra nem volt ez a dolog sem idegen, jól éreztem magam benne, nyilván ezért is tartottam ki mellette. 1974-ben, az első magáról nagy hírt adó reformértékű gyerekszínház fesztiválon én képviseltem a „bürokráciát”, vagyis a szervező szakmai körök mellett az Úttörőszövetséget. Ami azért már akkor kevésbé volt bürokratikus, mint az iskola, nem voltak olyan vaskosak a bástyái. Nyitott voltam, nagyon hamar megéreztem ebben a dologban az újat. A kiírást például már az én közreműködéssel lehetett úgy tágítani, hogy az a szakmailag korszerűbb gyerekszínház-vállalkozások befogadására is nyitott legyen. Abban, hogy társadalomkritikai éle legyen a gyerekszínháznak nagyon jó partner voltam. Ebben két dolog játszott szerepet: egyrészt a családi neveltetésem, másrészt pedig az a négy esztendő, amit az élet sűrűjében egy falusi iskolában megtapasztaltam. Azután nem lehetett már hülyíteni az embert, tehát ez a kettő nyitottá tett.

Később kandidátusi disszertációt írtam, aminek ugyan nem volt köze a drámapedagógiához, de nem feledkezett meg róla. A címe „Pedagógus szerepek az általános iskolában” volt. A szerepkategóriákat ugyan szociálpszichológiai értelemben, de mégis drámaközeli kontextusban alkalmaztam. Innen, ettől az időtől datálódik, ha úgy tetszik elméleti munkásságom, mert akkor kerültem be az Országos Pedagógiai Intézetbe, ahol az innováció gerjesztése volt a szakmai feladatom. Tulajdonképpen az, hogy a Corvin tér és a Gorkij fasor között „képletesen szólva” létrejöjjön a szükséges együttműködés, ez volt a munkaköröm. 1993-ban született a Reformpedagógiai olvasókönyv, amit kifejezetten a Társaság kérésére írtam, hogy tananyaga legyen a drámapedagógiai vizsgának.

– *Korábban te metódusként, módszerként aposztrofáltad a drámapedagógiát...*

– Igen, én alkalmazó vagyok... így élem meg.

– *Elméleti vagy gyakorlati szakembernek tartod inkább magad?*

– Hullámzik bennem a kettő. Ha elmélet, akkor nem annyira a drámapedagógia elmélete, mint inkább a drámapedagógia elhelyezése a nevelésről való, nemcsak történeti, hanem akár elméleti-nevelésfilozófiai vagy iskolaelméleti gondolkodásmódban – ez a feladatom. Én ezt tudom hozzátenni a drámapedagógiához, hogy ebben a rendszerben keresem meg a helyét. Miskolcon megpróbáltam néhány esetben eszközként alkalmazni. Ez a neveléstörténetben egészen kézenfekvő, hiszen vannak olyan korszakok, amelyek amúgy is a dráma műfajával terheltek – akár a görög antikvitás, akár a jezsuiták, akár a reformkor –, úgyhogy ott mindig dramatikus improvizációval szoktam dolgozni. Aztán a neveléseméleti órákon folyamatosan szakértő játékot játszunk.

Korábban nekem mindig gyerekkorosztállyal volt dolgom. Gyerekszínház fesztiválok, csillebérci táborok jelentették a gyakorlatot. Egészen új dolgot tudtunk kipróbálni: keresztettük a drámapedagógiát a játszóházi és a táncjátszó mozgalmakkal. És hogy ezt szintetizálni lehet, azt a népművészeti táborok, illetve az ógörög tábor is bizonyította. A hetvenes évek végén, nyolcvanas évek közepén jártunk, amikor ebből módszer lett. Annak a szűk szerzői csoportnak, amelyik ezt a metódust „szabadalmaztatta”, annak mindenképpen alkotó tagjának tekintem magamat.

– *Ha mostanában kellene létrehozni egy nagy, akár napokat átölelő drámajátékot, mi lenne az a téma, amit szívesen feldolgoznál?*

– Legszívesebben a különböző kultúrájú és etnikumú gyerekek együttélésének tudnék szentelni egy ilyen játszótábor nevezetű dolgot.

– *Miért pont ennek?*

– Mert úgy érzem, hogy a magyar világ és a magyar gyerekvilág számára ez a legfontosabb probléma. Ha nem tanítjuk meg a gyerekeket gyűlölet nélkül élni, akkor a többi bagatell ehhez képest. Ebben benne van az, hogy tanítok az egyetemen kisebbségi pedagógiát, és azért Borsod-Abaúj-Zemplén megyében ez a fő kérdés. De látod, itt ülünk a Józsefvárosban, és ha kilépünk az Erdei utcára, ugyanezt látjuk. Úgy érzem, a következő évtized erről a dologról fog szólni és a dráma kiváló médium ennek feldolgozásához.

– *Fontosnak vagy szükségesnek tartod-e, hogy egy drámafoglalkozásnak legyen konkrét nevelési vagy oktatási célja?*

– Ez filozófiai kérdés, hogy mi a konkrét. Nyilvánvalóan a drámajáték-vezető/drámaóra-vezető/drámatanár (mindegy, hogyan nevezzük), úgy áll a drámához, hogy valahova el akar jutni a gyerekekkel. Két alapeset van szerintem. Az első, amikor a tanárban van egy elképzelt folyamat az értékek, a tudás elsajátításának szükség-szerű sorrendjéről – ez benne van a tantervében –, és az adott pillanatban az adott problémát, például a magyarok bejövételét, kimenetelét stb. – kell elővenni. A másik esetben – ez az izgalmasabb és szerencsésebb –, a tanár a csoportélet aktuális drámáihoz tud hozzányúlni a dráma eszközeivel. Ez persze baromi izgalmas, ilyen nekem még sosem sikerült, pedig nagyon vágytam rá, hogy úgy bele tudjak trafálni az adott csoport adott konfliktus-világába, hogy az általam felkínált játékban ezt primer módon feldolgozzák. Ez másoknak sikerült, úgyhogy biztos, hogy bennem van a hiba, rögtön leblokkoltak a résztvevők, meg kellett találni a stilizálásnak azt a módját, amelyikben megengedtek maguknak akkora távolságtartást, hogy nem kellett magukra ismerni, vagy átmentek akár az önmagukról szóló kegyetlen szatírába, paródiába. De hogy egy az egyben engedjék...

– *Ha ez sikerült volna, nem éreztél volna, hogy átcsúsztatok a pszichológiának egy olyan részére, ami már lehet, hogy a pszichodramára tartozik?*

– Ezt a problémát jól ismerem, azt hiszem túldimenzionált ez a közismert félelem. Ha „lelkifröccsöt” tartok a gyerekeknek, akkor is hatásos vagyok, ha meg csak mihez tartás végett tartok lelkifröccsöt, akkor megette a fene az egészséget. Egy négyszemközti párbeszédnek is megvannak talán ugyanazon problémái. Bízom benne: van annyi empátiám, hogy segíteni tudom a gyerekeket a feldolgozásban. Ebben még nem csalódtam, ez a dolog bennem működik. Meg kellett tanulnom a stilizálásnak azt a fokát, ahol a gyerekek először nem látják, hogy itt a mese róluk szól.

– *Beszéljünk egy kicsit a Társaságról! Ebben a tíz vagy tizenegy évben, mit érzel a magad számára legfontosabb változásnak?*

– Hadd ragadjam meg ezt a szervezet oldaláról. Van egy hatalmas, imponálóan magas mennyiségi növekedés. A Magyar Drámapedagógiai Társaság ma egyrészt a legnépesebb, másrészt a legaktívabb egyesületek közé tartozik. Más oldalról nézve viszont a nemzedéki ellentétek meg az irányzatosodás is állandóan felmerül, mint központi probléma Ezt hol tudja a vezérkar kezelni, hol nem. Az a kisebbik probléma, hogy egyes vidéki régiók hol kikiáltják a függetlenségüket, hol nem, hol sikerül nekik, hol nem. De hogy a nyitottság és a tolerancia a márkavédelemmel hogyan hozható össze, ez a fő kérdés. Néha egészen hajmeresztő személyekkel és szövegekkel találkozunk az ember.

– *Szerinted védheti valamivel a Társaság a saját szakmaiságát?*

– Isten őrizzen attól, hogy valami kirekesztősi induljon el, hogy etikai bíróság vagy akármi álljon fel. Egyedül a nagyon erős és nagyon hatékony nyilvánosság az, amelyben hiszek. Valószínű, hogy a Társaságon túli nyilvánosság kellene, hogy a következő tíz esztendőben meghódítsa a tágran értelmezett szakmai nyilvánosság színtereit is a drámapedagógia.

– **Mindent figyelembe véve, mire vágysz a drámapedagógiával, a Társasággal kapcsolatban?**

– A legutóbbi összejövetelem – meglepetésszerűen – két tanítványom köszönt rám, mint a Magyar Drámapedagógiai Társaság tagja. Azt várom, hogy a drámapedagógia a pályakezdők nemzedékét és a pályára készülőket nemzedékét hódítsa meg.

Mondom, eretnek vagyok...

Kovács Andrásnéval beszélget Kaposi László

2. rész¹³

– *Megjelent-e ez az improvizációs módszer más formában is az iskolákban? Bekerült-e a tanításnak más ré-*

¹³ A beszélgetés első része folyóiratunk 20. számában jelent meg (DPM, 2000/02. 1-4. old.).